

ПЕРСОНАЛІЗОВАНЕ НАВЧАННЯ ЯК НАУКОВО-МЕТОДИЧНА ПРОБЛЕМА У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Галина Корчова

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри професійної освіти

Київський національний університет будівництва і архітектури, просп. Повітрофлотський, 31, Київ, Україна, 03037, korchova@ukr.net

ORCID: 0000-0002-9082-0146

Досліджено й обґрунтовано концептуальні основи персоналізованого навчання як системи науково-практичного та психолого-педагогічного супроводження професійного й особистісного розвитку здобувача. Розкрито сутність особистісного підходу як ефективної суб'єкт-суб'єктної взаємодії в освітній практиці, реалізація якої передбачає створення дієвих умов для самореалізації суб'єктів освітнього процесу, побудови персоналізованого навчання для вирішення студентами навчальних, навчально-методичних і навчально-наукових завдань. Доведено необхідність і можливість персоналізованого навчання, у сукупності своїх методологічних засад, теоретико-методичних підходів, щодо створення дієвого механізму реалізації гуманістичної парадигми персоналізованого освітнього процесу. Запропоновано конкретні принципи роботи для створення умов побудови персоналізованого навчання.

Важливі елементи персоналізованого навчання такі: спрямування студентів до індивідуального досягнення змісту освітньої програми, вміння працювати із джерелами інформації, критичного її осмислення, створення механізмів розвитку індивідуальної неповторності особистості кожного студента, обґрунтування персоналізованого психолого-педагогічного супроводу освітньої траєкторії студента, формування та розвиток мотивації студента до навчання, його готовності до досягнення цілей власної навчально-пізнавальної діяльності, здатностей до науково-пошукової та дослідницької діяльності, надання студентам можливості персоналізованого вибору освітніх програм, навчальних дисциплін, інформаційних ресурсів, засобів навчання, форм звітності та самоконтролю, розширення можливостей освітньої мобільності студентів у контексті формального, неформального й інформального навчання, сприяння переростанню процесу навчання в персональний контакт «викладач – студент».

Ключові слова: персоналізоване навчання, особистісно орієнтоване навчання, особистісний підхід, індивідуалізація, здобувач освіти, професійна освіта.

Постановка проблеми. Загальною потребою сучасного суспільства, у якому інтелект, знання людини, її науковий, освітній і культурний рівень виступають стратегічним ресурсом сталого розвитку, є інноваційний розвиток освіти. Тому одним із провідних напрямів реформи вищої школи має стати, на нашу думку, концентрована увага на неповторності й унікальності кожного студента та необхідності створення дієвої системи науково-практичного та психолого-педагогічного супроводу його професійного й особистісного розвитку. Саме такий підхід спонукає до обґрунтування теоретичних і методичних основ персоналізованого навчання як складової частини педагогіки вищої школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Філософсько-концептуальні основи особистісно орієнтованої освіти розкрито в дослідженнях В. Андрущенка, Л. Губерського, І. Зязюна, С. Клепка, В. Кременя й інших. Психологи продовжують збагачувати новим змістом такі поняття, як «цінність», «людина», «індивід», «індивідуальність», «особистість», «особа»,

«об'єкт», «суб'єкт», «персоналізм», «персоніфікація», «персонологія» (Г. Балл, І. Бех, М. Боришевський, Г. Костюк, О. Леонтєв, А. Маслоу, Г. Олпорт, В. Петровський, В. Рибалка, О. Старовойтенко й інші). Модерним змістом наповнено психолого-педагогічну теорію розвитку особистості у процесі діяльності, зокрема й освітньої діяльності, особистісно орієнтованого навчання, його індивідуалізації, диференціації та персоналізації (Ш. Амонашвілі, В. Бондар, Л. Виготський, Е. Еріксон, Н. Дем'яненко, О. Пехота, О. Романовський, С. Рубінштейн, О. Савченко, Л. Сущенко, А. Хуторський, І. Якиманська, С. Яценко й інші). Наукові розробки визначають тенденції й особливості персоналізованого навчання та виховання. Наголошують на тому, що в особистісно орієнтованому освітньому процесі трансформується місія його суб'єктів: студент з об'єкта стає суб'єктом діяльності; викладач, у свою чергу, розширює співучасть у проектуванні та розвитку активної особистості майбутнього фахівця (професіонала) як андролог, гуманіст, порадник, консультант, дослідник, коуч, наставник, психотера-

певт, фасилітатор, модератор, тьютор [1].

Незважаючи на значну кількість психолого-педагогічних досліджень, проблема персоналізованого навчання у професійній освіті є мало-дослідженою в теоретичному та методичному аспектах. Тому мета статі полягає в обґрунтуванні концептуальних основ персоналізованого навчання як ресурсу забезпечення якості професійної освіти.

Нині головними завданнями освітньої політики є забезпечення якості освіти на основі фундаментальності, системного, синергетичного, діяльнісного, технологічного, культурологічного, аксіологічного, студентоцентрованого, компетентнісного й інших підходів, відповідності перспективним потребам особистості, суспільства та держави, а також усунення суперечностей між: суспільною потребою в підготовці професіоналів (фахівців) із високим рівнем розвитку професійної компетентності та громадянської позиції та якістю організації освітнього процесу; сучасними вимогами до здійснення освітнього процесу та неналежним рівнем розроблення інструментарію його забезпечення; наявним зарубіжним досвідом налагодження освітньої співпраці, організації навчання студентів і неналежним його вивченням і адаптацією в освітньому просторі. Ці завдання першочергово детермінують необхідність переорієнтації освітнього процесу з позиції традиційно-знаннєвої моделі навчання на особистісно орієнтовану. В основі сучасних уявлень про означену модель лежить особистісний підхід, ідеї якого отримали розвиток у працях І. Беха, О. Бондаревської, В. Лутая, В. Серикова, А. Фурмана, І. Якиманської й інших. Узагальнення педагогічного досвіду та вивчення науково-методичних праць дає нам можливість наділити особистісний підхід такими ознаками, як ефективна суб'єкт-суб'єктна взаємодія в освітній системі, дієві управлінські та психолого-педагогічні умови для самореалізації суб'єктів освітнього процесу, забезпечення стимулів і мотивів для успішної освітньої діяльності, побудова особистісно орієнтованого змісту навчання й організація співпраці здобувачів вищої освіти щодо вирішення навчальних, навчально-методичних і навчально-наукових завдань (кейсів), забезпечення умов для оцінювання (самооцінювання) результатів освітньої діяльності, її саморегуляції та самокорекції, наділення суб'єктів освітнього процесу новітніми функціями в реалізації освітніх завдань. Особливе значення у здійсненні особистісного підходу набуває особистісно орієнто-

ване навчання, що має давню історію та кілька інших назв, за кожною з яких постає певний погляд на навчання та виховання, а саме: гуманістична педагогіка, неопрагматизм, екзистенціалізм, педоцентризм, вільне виховання, педагогіка співробітництва [2]. Результати вирішення практичних проблем щодо впровадження технологій особистісно орієнтованого навчання, які відображені в дослідженнях Є. Бондаревської, І. Зязюна, В. Ільїна, Н. Миропольської, В. Серикова, І. Якиманської, І. Беха, С. Максименка, дозволили запропонувати власне трактування поняття особистісно орієнтованого навчання як освітнього процесу, який ґрунтується на суб'єкт-суб'єктних стосунках між викладачем і студентом і поєднує нормативно задану й індивідуально зумовлену навчальну діяльність майбутнього професіонала (фахівця) з метою формування (розвитку) у нього високого рівня творчості, професійних здібностей, володіння механізмами самопізнання, саморегуляції та самовдосконалення за умови диференціації змісту навчання, створення відповідних технологій, які реалізуються в системі формального, неформального й інформального навчання, зорієнтованих на збагачення індивідуального досвіду: когнітивного (знання), операційного (способи виконання дій), аксіологічного (настанови, цінності). Особистісно орієнтована освіта включає такі необхідні підходи: різнорівневий, індивідуальний, диференційний, суб'єктно-особистісний. Для забезпечення особистісно орієнтованого підходу навчання студентів використовуються перевірені досвідом педагогічні технології: самостійного розвивального навчання, педагогіка співробітництва («проникаюча» технологія), гуманітарно-особистісна технологія, ігрові технології, технології розвивального навчання, проблемне навчання, технологія індивідуального навчання, технології диференціації, колективне навчання. Методи та засоби навчання обираються таким чином, щоб кожний студент мав змогу проявити себе та свою неповторність, свої здібності [2, с. 48]. Результати сучасних досліджень тільки посилюють заклик до «нової педагогіки», яка б мобільно реагувала на соціокультурні зміни, а також надавала студентам роль активних учасників освітньої діяльності з урахуванням індивідуальних можливостей і потреб [3–5].

Я. Крупський [6] визначає індивідуалізацію навчання як принцип урахування індивідуальних особливостей окремих студентів в інтересах розвитку їхніх нахилів і здібностей, а також

педагогічну технологію навчання, що забезпечує реалізацію принципу індивідуалізації. Поняття персоналізації в теорії ширше, ніж поняття індивідуалізації та диференціації, бо позначає право студента щодо самостійного вибору в навчанні, а індивідуалізацію та диференціацію можна віднести до стратегії, яка спрямована на формування у студентів визначених компетентностей відповідно до цілей навчання, регулювання темпу просування кожного студента в навчанні, визначення викладачем змісту навчання відповідно до здатностей студента [1]. Отже, щоб стати персоналізованим, навчання мусить урахувати характер пізнавальних, емоційно-вольових процесів психіки студента, адже кожна людина є носієм тільки її властивих уроджених здібностей. Здібності ж поділяються на загальні та спеціальні, серед яких є панівні, які визначають пріоритетний вид професійної діяльності людини.

Для створення умов побудови персоналізованого навчання варто звернути увагу на такі принципи роботи зі здобувачами професійної освіти.

Принцип 1. Активна участь. Упродовж певного періоду навчання команди працюють над ідеєю, а потім утілюють проект за допомогою технологій. Так молодь демонструє творчий підхід, упевненість у власних силах і вчиться брати на себе відповідальність, самостійно ухвалювати рішення. Усе це ознаки активної залученості до процесу – обов'язкового компоненту персоналізованого навчання.

Для заохочення студентів брати активну участь у занятті варто використовувати такі правила:

- уникати тривалого пасивного споживання інформації;

- заохочувати цілі, які відповідають інтересам і прагненням здобувачів.

Принцип активної участі вже знайшов застосування в освіті. Так, усе популярнішим стає мейкерство (від англ. *take – робити*). Це така собі оновлена версія гуртків «зроби сам», які вдосконалили за допомогою онлайн-платформ і курсів.

Принцип 2. Соціальна участь. Навчання – це соціальна діяльність, а тому обговорення, дискусії та робота у групах значно підвищують його ефективність. Студенти навчаються краще, коли знають, що зможуть поділитися результатами з іншими. Для «соціалізації» заняття в аудиторії необхідно:

- ініціювати роботу у групах так, щоб студенти вчилися співпрацювати над спільним проектом;

- організувати дискусії й обговорення нового матеріалу. Так навчатимуться висловлю-

вати власну думку, пояснювати нову інформацію, чути думки інших, оцінювати їх;

- під час викладання нового матеріалу наводити релевантні приклади із сучасного життя.

Принцип 3. Змістовні завдання. Ніхто не хоче виконувати роботу, яка не має сенсу. Люди будь-якого віку напружуються та докладають зусиль тоді, коли відчують: те, що вони роблять – важливо. Саме це почуття важливості стає містком між університетською освітою та реальним життям.

Принцип 4. Зв'язок нової інформації з попередніми знаннями. Нова інформація не має бути вантажем, який витісняє з голови те, що вже було вивчено. Знання – це черговий шматок пазла, який ми інтегруємо у власну картину світу, і так бачимо його повніше. Однак під час навчання часто буває складно співвіднести те, що вже відомо, та нову інформацію. Тому одне із завдань викладачів – наголошувати на зв'язку вже вивченого з новими засвоєними знаннями. Це можна зробити за допомогою дискусії, тестування, повторення попереднього матеріалу з наголосом на зв'язку з новим; запитань, які допоможуть учням встановити нові зв'язки між знаннями; моделей і схем, які візуалізують зв'язки між інформацією; прикладів із життя, які наводять контекст до матеріалу. Навчання в контексті – це побудова знань на основі не тільки того, що нам уже відомо, воно передбачає й використання прикладів із повсякденного життя. До того ж навчання в контексті передбачає й використання попередніх принципів: змістовності завдань, їх соціального аспекту й активної участі учнів.

Принцип 5. Стратегічність. Навчити навчатися, тобто застосовувати стратегії для побудови причинно-наслідкових зв'язків і запам'ятовування окремих концепцій – уміння, яке потрібне протягом усього життя.

Принцип 6. Самоконтроль і ефективне навчання. Самоконтроль – це вже не просто вміння навчатися, а здатність серед відомих стратегій навчання обрати одну, найефективнішу в тому чи іншому випадку. Для цього потрібно не тільки вміти навчатися, а й бути здатним планувати та контролювати власне навчання.

Принцип 7. Реструктуризація попередніх знань. Часом те, що ми вже знаємо про світ, заважає запам'ятати нову інформацію. То як подолати проблему, за якої попередні знання та життєвий досвід заважають засвоєнню нового матеріалу? Варто будувати нові знання на основі того, що студентам уже відомо, та поступово підводити

до розуміння правильних концепцій. Подавати контрінтуїтивну інформацію з доказами: експериментами, спостереженнями, даними. На засвоєння нової інформації потрібен час. Краще розглянути менше тем, але довше попрацювати з кожною з них.

Принцип 8. Розуміння, а не запам'ятовування. Навчання більш ефективно тоді, коли зосереджене на розумінні загальних принципів і концепцій, а не на запам'ятовуванні окремих фактів і алгоритмів. Саме розуміння – ключ до практичного застосування знань у життєвих ситуаціях. А щоб справді розуміти матеріал, його потрібно обговорювати, давати досить часу на обмірковування.

Принцип 9. Перенесення знань на різні ситуації. Навчання стає більш ефективним змістовним тоді, коли здобувачі освіти навчаються застосовувати знання в реальних життєвих ситуаціях.

Принцип 10. Час на практику. На засвоєння інформації потрібен час. На те, щоб застосувати її на практиці, також.

Принцип 11. Індивідуальні відмінності. Індивідуальні відмінності відіграють основну роль в освітньому процесі.

Принцип 12. Мотивація. Умотивованого здобувача освіти легко впізнати – він прагне досягти мети, приділяє цьому досить часу та зусиль.

Висновки. Отже, важливим елементом персоналізованого навчання є спрямування студентів до індивідуального осягнення змісту освітньої програми, уміння працювати із джерелами інформації, критичного її осмислення, створення механізмів розвитку індивідуальної неповторності особистості кожного студента, обґрунтування персоналізованого психолого-педагогічного супроводу освітньої траєкторії студента, формування та розвиток мотивації студента до навчання, його готовності до досягнення цілей власної навчально-пізнавальної діяльності, здат-

ностей до науково-пошукової та дослідницької діяльності, надання студентам можливості щодо персоналізованого вибору освітніх програм, навчальних дисциплін, інформаційних ресурсів, засобів навчання, форм звітності та самоконтролю, розширення можливостей освітньої мобільності студентів у контексті формального, неформального й інформального навчання, сприяння переростанню процесу навчання в персональний контакт «викладач – студент».

Перспективні напрями розвитку теми дослідження в означеній сфері пов'язані з розробкою теоретичних і методичних засад персоналізованого навчання, практико-орієнтованого змісту персоналізованого навчання тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Красильник Ю. Концептуальні основи персонідидактики вищої школи. *Військова освіта*. 2020. № 1 (41). С. 181–190.
2. Професійна педагогічна освіта: особистісно орієнтований підхід : монографія / за ред. О. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 436 с.
3. Chatti M. Personalization in Technology Enhanced Learning: A Social Software Perspective : dissertation ; Aahena Univercity. 2010. 399 p.
4. Fiedler Sebastian, Våljataga Terje. Fiedler Sebastian Personal learning environments: concept or technology? *International Journal of Virtual and Personal Learning Environments*. 2011. № 2 (4). P. 1–11. URL: https://www.researchgate.net/publication/220066333_Personal_Learning_Environments_Concept_or_Technology.
5. Blogging for Informal Learning: Analyzing Bloggers' Perceptions Using Learning Perspective / Y. Park et al. URL: http://www.ifets.info/journals/14_2/13.pdf.
6. Крупський Я., Михалевич В. Тлумачний словник з інформаційно-педагогічних технологій. Вінниця : ВНТУ, 2010. 72 с.
7. The method of carrying out the initial studies to take in the minds of distance learning : navch. posib. / Yu. Krasilnik et al. Kiev : KNUBA, 2021. P. 45–46.

PERSONALIZED LEARNING AS SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL PROBLEM IN PROFESSIONAL EDUCATION

Halyna Korchova

PhD in Pedagogics, Associate Professor,

Associate Professor of the Professional Education Department

Kyiv National University of Construction and Architecture, 31 Povitroflotskyi ave., Kyiv, Ukraine, 03037, korchova@ukr.net

ORCID: 0000-0002-9082-0146

The article examines and substantiates the conceptual foundations of personalized learning as a system of scientific, practical, psychological and pedagogical support for professional and personal development of the applicant. The article reveals the essence of the personal approach as an effective subject-subject interaction in educational practice, the implementation of which involves creating effective conditions for self-realization of subjects of the educational

process, building personalized learning for students to solve educational, methodological and educational-scientific tasks. The necessity and possibility of personalized learning is proved, in the aggregate of its methodological foundations, theoretical and methodological approaches, to create an effective mechanism for implementing the humanistic paradigm of the personalized educational process. Specific principles of work are developed for creating conditions for building personalized learning: active participation, social participation, meaningful tasks, linking new information with previous knowledge, strategic approach, self-control and effective learning, structuring previous knowledge, understanding rather than memorizing, applying knowledge to different situations, practice, individual differences, motivation. The directions of further research in this area are outlined, which are related to the development of personalized learning content, directing students to individual comprehension of the content of the educational program, the ability to work with information sources, its critical understanding, creating mechanisms for the development of individual uniqueness of each student's personality, justification of personalized psychological-and pedagogical support for the student's educational trajectory, formation and development of student motivation to their ability to achieve the goals of their own educational and cognitive activities, abilities for research and development activities, providing students with the opportunity to make a personalized choice of educational programs, academic disciplines, information resources, teaching tools, forms of reporting and self-control, expanding the opportunities for students educational mobility in the context of formal, non-formal and in-formal training, facilitating the development of professional skills, transfer the learning process to the personal contact "teacher – student".

Key words: personalized learning, person-centered learning, personal approach, individualization, education seeker, professional education.

REFERENCES

1. Krasyl'nyk Yu.S. Conceptual foundations of personal didactics of higher education. *Military education*. 2020. № 1 (41). P. 181–190 [in Ukrainian].
2. Professional pedagogical education: personally oriented approach : monograph / edited by O.A. Dubasenyuk. Zhytomyr : Department of ZhDU named after I. Franka, 2012. 436 p. [in Ukrainian].
3. Chatti M.A. Personalization in Technology Enhanced Learning: A Social Software Perspective : dissertation / M.A. Chatti ; Aahena Univercity. 2010. 399 p.
4. Fiedler Sebastian Personal learning environments: concept or technology? / Fiedler Sebastian, Våljataga Terje. *International Journal of Virtual and Personal Learning Environments*. 2011. № 2 (4): 1–11. URL: https://www.researchgate.net/publication/220066333_Personal_Learning_Environments_Concept_or_Technology.
5. Park Y. Blogging for Informal Learning: Analyzing Bloggers' Perceptions Using Learning Perspective / Y. Park, G. MiHeo, R. Lee. URL: http://www.ifets.info/journals/14_2/13.pdf.
6. Krupskyi Y.V. Interpretive dictionary of information and pedagogical technologies : dictionary / Y.V. Krupskyi, V.M. Mikhalevich. Vinnytsia: VNTU, 2010. 72 p. [in Ukrainian].
7. The method of carrying out the initial studies to take in the minds of distance learning : navch. posib. / Yu.S. Krasilnik, G.L. Korchova, M.V. Rudenko. Kiev : KNUBA, 2021. P. 45–46 [in Ukrainian].

Стаття надійшла 20.09.2022